

УДК 330.341.1

Тебенко В.М., к.е.н., доцент[©]*Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь*

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РИЗИКОМ

В статті розглянуто сутність інноваційного ризику. Наводяться фактори, що впливають на виникнення інноваційного ризику та етапи управління ризиком.

Ключові слова: інновації, ризик, інноваційний ризик, невизначеність.

Постановка проблеми. Сучасний етап соціально-економічного розвитку України зумовлює необхідність активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, яка дозволяє забезпечити їх конкурентоспроможність та ефективне функціонування, а також є основою прискореного зростання національної економіки. Однак здійснення інноваційної діяльності підприємств об'єктивно пов'язане зі значним ризиком, який є стримуючим чинником для реалізації підприємствами свого інноваційного потенціалу. Але й відмова від інновацій пов'язана з ризиком невикористаних можливостей.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню проблем інноваційної діяльності підприємств присвяченні наукові праці багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених. Найвідомішими є праці І.Бланка, Н.Бекера, Г. Гріна, В. Захарченка, С. Ільєнкова, А. Казанцева, А. Кузнецової, М. Козоріз, А. Переседи, П. Пригожина, І. Тивончука, С. Ягудіна та інших вчених.

Теоретичні та прикладні аспекти ризик-менеджменту висвітлено у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, серед яких варто відмітити І. Березу, В. Бочарникова, В. Вітлінського, Т. Головач, В. Гриньова, К. Захарова, І. Заворотного, С. Ілляшенка, В. Лук'янову, С. Наконечного та інших вчених. У працях цих авторів виконано детальний якісний та кількісний аналіз різноманітних ризиків, висвітлено основні підходи щодо управління ними, запропоновано шляхи мінімізації ризиків.

Мета статті. Метою дослідження є поглиблення методичних та прикладних аспектів управління інноваційним ризиком та визначення основних методів його зниження.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна діяльність без ризику не буває, але він обов'язково повинен максимально прораховуватися. Управління ризиком дуже широке поняття, яке охоплює різноманітні проблеми, пов'язані практично з усіма напрямками й аспектами управління. Необхідність управління ризиками очевидна, оскільки на їх виникнення та існування впливає багато факторів, зміна яких може давати підприємству потрібний результат. Оцінка та управління ризиками є однією з найважливіших функцій підприємств, що займаються впровадженням інноваційних проектів.

Під терміном “ризик” в економіці прийнято розуміти ймовірність (загрозу) втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання доходів або появи додаткових витрат в результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності. Під інноваційним (підприємницьким) ризиком варто розуміти ризик, що виникає при будь-яких видах діяльності, пов’язаних з інноваційними процесами, виробництвом нової продукції, товарів, послуг, їх операціями, комерцією, здійсненням соціально-економічних і науково-технічних проектів.

Результати досліджень Державного комітету статистики України з визначення основних причин, які стримували інноваційну діяльність в промисловості, дає змогу зробити висновок про те, що однією з основних проблем була і залишається проблема ризиків.

Впродовж 2009–2011 рр. інноваційною діяльністю в Україні займалося 2181 підприємство (21,1 % від загальної кількості обстежених промислових підприємств), що на 3,9 % більше, ніж за період 2007–2009 рр. [3].

Кількість робіт, що виконувались науковими організаціями України протягом 2011 р., збільшилась на 0,6 % і становила 52,4 тис., з яких понад дві третини впроваджено у виробництво або мали інші форми широкого застосування. Із загальної кількості робіт 12,4 % спрямовано на створення нових видів виробів (36,5 % з яких – нові види техніки); 10,2 % – на створення нових технологій (43,5 % яких – ресурсозберігаючі); 3,0 % – на створення нових видів матеріалів; 1,1 % – нових сортів рослин, порід тварин. Кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт, що припадали на галузь сільського господарства в 2010 р., становила – 7,44 % (з них спрямовано на виробу 4,6 %, на технології – 16,3 %); в 2011 р. – 7,57 % (з них на виробу 5,14 %, технології – 15,8 %).

У процесі функціонування суб’єкти підприємництва зазнають впливу ряду чинників – соціально-політичних, адміністративно-законодавчих, виробничих, комерційних, фінансових тощо. Майбутній розвиток ситуацій, кінцеві результати господарських операцій спрогнозувати дуже складно, оскільки прийняття рішень в економіці на всіх рівнях управління відбувається в умовах неоднозначності розвитку, неможливості точного прогнозування певних подій, неповної чи недостовірної інформації. Усунути невизначеність майбутнього в підприємницькій діяльності неможливо, тому що вона являє собою елемент об’єктивної дійсності [2].

При оцінці ризику інноваційного проекту слід враховувати те, що існує ситуація невизначеності для загальної господарської діяльності суб’єкта, а також окремі ризики, що притаманні лише цьому інноваційному проекту. Сукупність цих ризиків може спричиняти синергійний ефект, як сприятливий для підприємства, так і руйнівний за умов великого від’ємного значення приведенного чистого доходу від інновацій.

Ризики при реалізації інноваційного проекту можуть виникнути або на стадії продукування та вибору ідеї інноваційного проекту, або вже на стадії безпосередньої розробки та впровадження інноваційного проекту в реальних умовах господарювання. В будь-якому випадку, чим пізніше виявився той чи інший ризик, тим більша ймовірність виникнення збитків або тим більшою виявляється недосяжність поставлених цілей.

Рис.1. Випадки виникнення інноваційного ризику

Джерело: розробка автора.

Ризик є одним із факторів формування прибутку, тому отримання істотної частини прибутків зумовлено диференційованим управлінням ризиком. Перед кожним суб'єктом господарювання постає проблема вибору між високим прибутком від ризикових операцій (з небезпекою втратити не тільки прибуток, а й вкладений капітал) та низьким прибутком від безризикових проектів.

Протягом 2011 року успішними інноваторами в Україні (впровадили у виробництво нові види продукції та інноваційні процеси) були 1327 підприємств, що на 9 % більше, ніж у 2010 р. У 2011 р. 731 підприємство впровадило 3238 найменувань інноваційної продукції, що на 34,5 % більше, ніж у 2010 р. З них нові види машин, устаткування, прилади, апарати тощо – (897 найменувань). Цілком новими для ринку були 900 найменувань, або 27,8 % від загальної їхньої кількості (357, або 39,8 % у 2010 році)[3].

Під управлінням ризиками в інноваційній діяльності розуміється сукупність практичних заходів, що дозволяють знизити невизначеність

результатів інновації, підвищити корисність реалізації нововведення, понизити ціну досягнення інноваційної мети.

Управління ризиками вимагає постійного контролю від керівника або підприємця за ризиками, які можуть загрожувати його підприємству. Вчені виділяють такі етапи управління ризиками інноваційної діяльності підприємств:

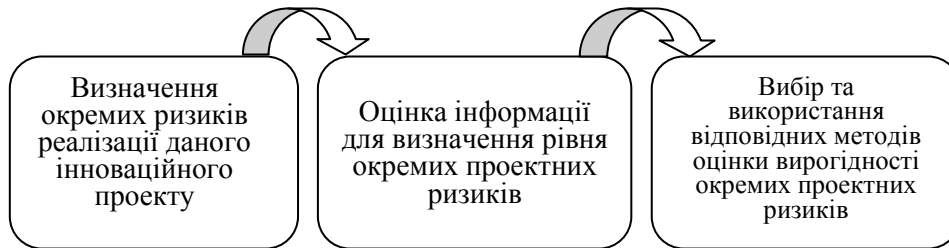

Рис. 2. Етапи управління ризиками інноваційної діяльності

Джерело: розробка автора.

Механізм управління ризиками включає комплекс заходів щодо виявлення, оцінки й мінімізації ризиків. Важливим елементом процесу управління ризиком інноваційної діяльності є визначення способів реагування на виявлені та оцінені ризики. У теорії та практиці найбільш поширеними методами реагування на ризики є: ухилення від ризику, локалізація, дисипація та компенсація ризику (рис. 3).

Рис. 3. Методи управління ризиком

Джерело: розробка автора.

Оскільки альтернативи інноваційному шляху розвитку немає, то виникає необхідність розробляти способи запобігання, зниження та компенсації можливих негативних наслідків ризику.

Висновки. Господарські ризики є об'єктивним явищем у діяльності будь-якого підприємства, тому ідентифікація ризиків, оцінка ступеня їх вірогідності, визначення можливих фінансових або майнових втрат і встановлення гранично допустимого рівня ризику стає важливим елементом у системі дослідження господарських операцій.

Управління інноваційним ризиком залежить від усвідомлення всіма учасниками інноваційної діяльності того, що дійсно ризиковою поведінкою підприємства є не реалізація інноваційних проектів, а відмова від їх здійснення, що призведе в перспективі до погіршення конкурентоспроможності підприємства та втрати ринкових позицій. Тому інноваційною діяльністю потрібно займатися і водночас приділяти належну увагу ризикам такої діяльності.

Література

1. Волков О.І. Економіка і організація інноваційної діяльності: Підручник / Волков О.І., Денисенко М.П. [та ін.]. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 662 с.
2. Лук'янова В.В. Економічний ризик: [навч. посібник] / Лук'янова В.В., Головач Т.В. – К.: Академвидав, 2007. – 462 с.
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2011 р. Статистичний збірник Державна служба статистики України. – К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2012. – 305 с.

Summary

Tebenko V.M., PhD, Associate Professor
Tavrian State Agrotechnical University, Melitopol

RISK MANAGEMENT INNOVATIONS

The essence of innovation risk is considered. Factors that influence on the innovative risk emergence and stages management of them are given.

Key words: *innovation, risk, innovation risk, uncertainty.*

Рецензент — д.е.н., професор Шульський М.Г.